

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-78-59>

УДК 502.131.1:504.06:338.48-44(477):712.2

ОЦІНКА РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

ASSESSMENT OF THE RECREATIONAL POTENTIAL OF THE NATURE RESERVE FUND OF UKRAINE

Воробйова Олександра Анатоліївна

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
Державна установа «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень
Національної академії наук України»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-5520-242X>

Vorobiova Oleksandra

State Organization «Institute Of Market And Economic&Ecological Researches
of the National Academy of Sciences of Ukraine»

У статті розглядається проблема оцінки ресурсного потенціалу природно-заповідного фонду України в умовах воєнних втрат та завдань післявоєнного відновлення. Проаналізовано сучасний стан наукових досліджень у сфері оцінки природних ресурсів та екосистемних послуг. Здійснено оцінку рекреаційного потенціалу національних природних парків України, включаючи аналіз їх просторових, інфраструктурних та функціональних характеристик. Показано, що попри високий рівень біорізноманіття та міжнародний статус багатьох парків, їх діяльність обмежується низьким рівнем фінансування, слабкою інфраструктурою та відсутністю системного моніторингу. Запропоновано зосередити увагу на рекреаційній складовій як найбільш перспективній для підвищення доданої вартості та інтеграції ПЗФ у соціально-економічний розвиток країни.

Ключові слова: оцінка, рекреація, ресурси, потенціал, природно-заповідний фонд, природно-заповідні території, природні лікувальні активи.

The relevance of the study is driven by the urgent need to identify internal reserves for Ukraine's development in the context of war-related destruction, territorial losses, and the disruption of traditional economic ties. Protected areas are viewed as a strategic resource combining unique natural, cultural, and recreational opportunities that can serve as a basis for new forms of employment, the development of ecosystem services markets, regional branding, and innovative bioeconomic initiatives. The purpose of the article is to assess the resource potential of Ukraine's protected areas, with a particular emphasis on the recreational component as the most promising in terms of socio-economic recovery and integration into European environmental policy. The methodology of the research combines systemic, spatial-geographical, and eco-economic approaches, applying quantitative analysis of national park performance indicators, SWOT analysis of internal and external development factors, and comparative evaluation of international practices. Elements of analytical modeling were used to outline possible scenarios for land use under war-related risks and post-war recovery needs. The results demonstrate the significant but underutilized potential of Ukraine's protected areas. Large national parks were found to combine high ecological value, international status, and tourist attractiveness, yet their effectiveness is hindered by weak infrastructure, limited financial resources, and fragmented land use. The research highlighted that the recreational component is the most convertible into added value, capable of generating revenue from tourism, creating jobs, supporting related industries, and enhancing the attractiveness of territories. At the same time, substantial losses of resource potential due to war emphasize the urgency of creating effective mechanisms for recovery and integration into regional development strategies. The practical value of the study lies in providing a scientifically grounded basis for improving the management of the protected area system.

Keywords: assessment, recreation, resources, potential, nature reserve fund, nature reserve territories, natural healing assets.

Постановка проблеми. У контексті воєнних дій, втрати територій та руйнування традиційних економічних зв'язків, важливим стає

завдання ідентифікувати внутрішні резерви країни для розвитку. Володіючи унікальним поєднанням природних, культурних, рекреа-

ційних та інтелектуальних ресурсів, потенціал для створення нових форм зайнятості, сталого туризму, розвитку ринку екосистемних послуг, регіонального брендингу, біоекономічних ініціатив тощо, мають природно-заповідні території (ПЗТ). У сучасних умовах стратегічного планування післявоєнного відновлення надзвичайно актуальним стає питання виявлення та активізації їх прихованих можливостей, потенціалу. Потрібно чітко розуміти, на що ці ресурси здатні в перспективі, які бар'єри існують для їх реалізації, й які умови потрібні для активації їхнього потенціалу. Таким чином, оцінка потенціалу є інструментом випереджального стратегічного планування, вона повинна спиратись на комплексний підхід, що поєднує просторово-географічний, екологічний, соціально-економічний та інституційний виміри. Виходячи з цього, дослідження оцінки потенціалу ресурсів ПЗТ є критично важливим для формування нових сценаріїв використання територій, підготовки до розробки стратегій регіонального розвитку, територіального планування та зміцнення позицій України в контексті європейської екологічної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вивченню питань оцінки природних ресурсів, природно-ресурсного потенціалу (ПРП), в тому числі ресурсів ПЗТ присвячено багато праць як в Україні так і закордоном [1–6]. Так, у своєму дослідженні І.В. Сегеда [1] здійснює розгляд актуальних методичних підходів до оцінювання природних ресурсів, проаналізовано специфіку застосування різних типів оцінок і виявлено характерні для окремих із них обмеження. У дослідженні І. П. Соловій та Ю. А. Бурда [2] автори підкреслюють, що з методологічної точки зору економічне оцінювання екосистемних послуг полягає у наданні їм кількісної економічної вартості. Це охоплює як ті послуги, які вже частково враховані в ринкових механізмах, так і ті, що наразі не мають ринкової оцінки. В. І. Гетьман в своїй праці [3] запропонує та теоретично обґрунтовує систему показників, за якими здійснюється оцінювання ландшафтно-рекреаційного потенціалу об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ). Головний акцент в роботі вітчизняних вчених Л. Г. Руденка, О. Г. Голубцова, В. М. Чехній, Є. О. Маруняка та С. А. Лісовського [4] зроблено на методичних засадах оцінювання територій, які можуть бути включені до ПЗФ, а також на практичному застосуванні цієї методики для аналізу перспектив заповідання в межах природних зон України. В дослідженні

зарубіжних дослідників Д. Пізані, П. Пацієнца, Е. В. Перріно, Д. Капорале та К. Люсія [5], автори надають корисні рекомендації для оцінювання компромісів, підтримки ухвалення рішень політиками та забезпечення ефективного розподілу публічних ресурсів для природоохоронних територій. В роботі К. Хуммель, Д. Пурсанідіс, Д. Оренштейн, М. Елліотт, М. К. Адамеску та ін. [6], автори аналізують актуальність та застосовність підходу Європейського Союзу для управління природоохоронними територіями, включаючи різні визначення, різні методи класифікації та способи вимірювання.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість наукових доробок, питання оцінки ресурсного потенціалу ПЗФ України, особливо у контексті післявоєнного відновлення, залишається недостатньо дослідженим та потребує подальшого опрацювання. Невирішеним залишається ціле коло питань, які складають загрозу втрати потенціалу ПЗТ та нецільового використання територій та об'єктів ПЗФ: недосконалість існуючої законодавчої бази; відсутність чітко визначеної стратегії розвитку заповідної справи та недосконалість системи управління нею; відсутність єдиної системи та гідного рівня оплати праці та соціальних гарантій для працівників ПЗФ; низький рівень фінансового та матеріально-технічного забезпечення функціонування ПЗФ; невідповідність системи охорони територій та об'єктів ПЗФ сучасним вимогам; низький рівень екологічної освіти та інформованості населення. Особливої уваги заслуговує питання інтеграції функцій, ресурсів та можливостей використання ПЗТ у місцевий соціально-економічний розвиток. Адже вивчення впливу ПЗТ на регіональний розвиток, зокрема через створення робочих місць та розвиток інфраструктури, дозволить комплексно оцінити їх економічний внесок в місцеву економіку.

Подолання зазначених проблем неможливе без попередньої всебічної оцінки ПРП ПЗФ, яка має забезпечити визначення масштабів і структури наявних ресурсів, пріоритетів їх збереження та раціонального використання. Така оцінка формує науково обґрунтовану основу для вдосконалення законодавчих норм, розробки стратегічних напрямів розвитку заповідної справи та побудови ефективної системи управління, здатної інтегрувати ПЗТ у сучасні соціально-економічні процеси країни.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Відповідно до викладеного, метою дослідження є оцінка ресурсного потенціалу ПЗФ України (на прикладі рекреаційної діяльності на територіях національних природних парків). Основним завданням є окреслення основних просторових, інфраструктурних та функціональних особливостей, що формують базу для рекреаційного використання цих територій, на базі аналізу характеристик рекреаційного потенціалу національних природних парків України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «природно-ресурсний потенціал» є ключовим у дослідженні ПЗТ, адже воно окреслює обсяг і можливості використання природних ресурсів території в межах екологічної допустимості та соціальної доцільності. Визначення цього поняття включає не лише перелік наявних ресурсів (земельних, водних, біологічних, кліматичних тощо), але й оцінку їхнього якісного стану, просторової структури, відновлюваності та здатності до трансформації у соціально-економічну вигоду. Проте сама по собі наявність потенціалу не гарантує його ефективної реалізації – потрібна відповідна система його виявлення, аналізу та оцінки.

Основними складовими ПЗТ є: природні, рекреаційні ресурси, екосистемні послуги, а також інформаційно-культурна та науково-освітня цінність територій. Природні ресурси формують матеріальну основу ПЗТ, і саме їх якісний та кількісний стан визначає потенціал території для збереження природних систем, надання екосистемних послуг (як вторинної категорії), розвитку рекреаційної та науково-освітньої діяльності. Особливу вагу в структурі ПЗТ має рекреаційний потенціал. Він передбачає можливість задоволення культурних, оздоровчих та естетичних потреб суспільства. І його значення зростає в умовах розвитку природного туризму та зростання інтересу до відновлення ментального здоров'я населення у воєнний та повоєнний період.

Слід зазначити, що оцінка саме рекреаційних можливостей ПЗТ як складової її ПЗТ є доцільною та стратегічно обґрунтованою з огляду на сучасні тенденції інтеграції екологічного, соціального та економічного вимірів у систему сталого управління природними територіями. Рекреаційна компонента ПЗТ є однією із найбільш конвертованих, здатних забезпечити мультиплікативний ефект через розвиток екологічного туризму,

супутньої інфраструктури, та підвищення інвестиційної привабливості територій. Крім того, рекреаційна функція ПЗТ є однією з найбільш адаптивних до економічного обґрунтування, здатною генерувати сталий дохід, створювати робочі місця, активізувати місцевий розвиток та сприяти формуванню екологічної культури населення. У післявоєнному контексті для України це особливо актуально, оскільки дозволяє поєднати охоронні функції ПЗТ з інструментами відновлення економіки, посилення соціальної згуртованості та покращення якості життя населення.

В контексті вищезазначеного, доцільним є виокремлення рекреаційної складової як окремого напрямку оцінки ПЗТ. Тому у рамках даного дослідження зосередимо увагу на аналізі рекреаційної діяльності на територіях ПЗФ України, а зокрема національних природних парків (НПП). Вибір цієї категорії територій обґрунтовується тим, що саме вони широко визнані на міжнародному рівні як ключові об'єкти сталого природокористування, зокрема в аспекті еколого-орієнтованої рекреації. Згідно з підходами, прийнятими Міжнародним союзом охорони природи [7] та Європейською федерацією національних парків, НПП є універсальною моделлю поєднання природоохоронної функції із науково-просвітницькою, рекреаційною та соціально-економічною. Їхня структура управління передбачає наявність спеціальних адміністрацій, що здійснюють планування, моніторинг, зонування та розвиток інфраструктури для рекреантів, що дає змогу забезпечити системний підхід до аналізу рекреаційної діяльності. Це робить їх найбільш репрезентативними об'єктами для оцінки рівня розвитку, ефективності та впливу рекреаційної діяльності на природне середовище та місцеві громади. Крім того, саме НПП найбільшою мірою відповідають міжнародним критеріям, що забезпечує можливість зіставлення їх функціонування з аналогічними парками в інших країнах.

У міжнародній практиці НПП розглядаються не лише як інструменти збереження біорізноманіття, але й як чинники місцевого економічного розвитку через природоорієнтований туризм. У багатьох країнах Європейського Союзу, в США, Канаді, Австралії та Японії національні парки слугують прикладами успішного балансування між охороною природи та потребами суспільства, демонструючи ефективні моделі рекреаційного управління, фінансування та інтеграції з локальними громадами.

Більше того, у багатьох країнах екосистемні послуги НПП оцінюються економічно, що дозволяє обґрунтувати необхідність фінансування парків не лише як витрати, а як інвестиції в довгострокову стійкість соціально-економічного середовища. Таким чином, НПП перетворюються на важливі складові політики сталого розвитку, інтегруючись в національні та регіональні стратегії економічного зростання.

Переходячи до аналізу потенціалу розвитку рекреаційної діяльності на територіях НПП України, не можна не вказати загальні втрати ПРП ПЗТ України внаслідок воєнних дій. Так, за оцінками Міндовкілля [8–10], станом на серпень 2024 року понад 1970 територій та об'єктів ПЗФ (22% від загальної кількості), площею 1,24 млн.га (30% від загальної площі) зазнали ушкоджень або опинилися під загрозою знищення, що становить понад п'яту частину усіх охоронюваних територій держави. 514 територій та об'єктів ПЗФ (6% від загальної кількості), площею 0,8 млн.га (19% від загальної площі) наразі окуповані. Під загрозою повного знищення перебувають 2,9 млн гектарів територій (160 об'єктів), включених до Смарагдової мережі. У критичному стані опинилися 17 водно-болотних угідь, що мають міжнародне значення та охороняються згідно з положеннями Рамсарської конвенції. Повністю втрачена заповідна зона Джарилгацького НПП (1588 га), яка була особливо цінною степовою територією [9]. Близько 900 видів тварин опинилися під загрозою зникнення. Загальні збитки заповідному фонду та біорізноманіттю України від війни оцінюються у 600 млрд грн [10], що робить питання оцінки, відновлення та економічного переосмислення функціонування ПЗТ надзвичайно важливим. Саме тому актуалізується потреба у пошуку нових механізмів відновлення природних територій, зокрема

через підвищення їх економічного потенціалу без шкоди для збереження екосистем.

Перейдемо безпосередньо до оцінки рекреаційного потенціалу ПЗТ України на прикладі НПП. На сьогоднішній день в Україні нараховується 58 НПП, загальною площею 1,37 млн. га. Основні площі НПП зосереджені на заході та півдні країни, і приблизно такий самий розподіл має забезпеченість населення їх територіями [11]. Якщо ж порівняти дані щодо кількості та площ НПП України з показниками інших країн, то побачимо (табл. 1), що незважаючи на кількісно більшу мережу НПП в Україні, загальна площа цих територій у 15 разів менше, ніж у США (21,2 млн га), і майже в 1,7 раза менше, ніж у Великобританії. При цьому кількість НПП у США та в Україні приблизно порівнянні (63 та 58 одиниць відповідно), а у Великобританії значно менша (всього 15).

Показник забезпеченості населення площею НПП в Україні наближається до рівня Великобританії, але вдвічі нижчий за США. Водночас цей показник значно перевищує відповідне значення в Німеччині, що свідчить не лише про інтенсивність землекористування у Західній Європі, а й про вищу щільність населення та якість менеджменту на меншій площі.

Щодо такого, більш загального, але загальноприйнятого для міжнародних екологічних порівнянь показника, як відсоток заповідності, Україна істотно поступається всім порівнюваним країнам, що вказує на недостатній рівень включення територій до ПЗФ, з огляду на площу країни та її біорізноманіття. Також відсутність офіційних даних щодо відвідуваності в Україні не дозволяє провести повноцінне порівняння туристичної активності, що є свідченням слабкої обліково-аналітичної системи в управлінні як НПП, так і взагалі ПЗТ України. Це складає значну проблему для оцінки

Таблиця 1

Забезпеченість площами НПП в Україні та за кордоном

Показник	Кількість НПП	Площа НПП, га	Забезпеченість населення площею НПП, га/тис. осіб	Кількість відвідувачів, млн. осіб/рік	Відсоток заповідності, %
Країна					
Україна	58	1,37 млн.	34	н/д	6,8
США	63	21,2 млн.	64	300	26,0
Великобританія	15	2,3 млн.	37	110	39,3
Німеччина	14	278,0 тис.	3,4	н/д	28,74

Джерело: побудовано та пороховано автором на базі [11–14]

ефективності функціонування ПЗФ, його соціально-економічного впливу та обґрунтування потреб у фінансуванні й інвестиціях. Крім того, відсутність системної статистики унеможливорює інтеграцію України в міжнародні екологічні ініціативи, які базуються на уніфікованих даних і є важливими для міжнародної звітності та стратегічного планування. Отже, порівняльний аналіз показників кількості, площ та забезпеченості площами НПП в Україні та низці зарубіжних країн, засвідчує суттєві диспропорції у рівні розвитку природоохоронної інфраструктури.

Таким чином, отримані дані свідчать про необхідність не лише кількісного, а й якісного посилення ролі НПП в Україні, шляхом удосконалення системи управління, збільшення площ ПЗТ, прозорого моніторингу відвідуваності та активнішої інтеграції в стратегії просторового розвитку, створення єдиної системи збору та оприлюднення офіційної статистики щодо функціонування ПЗТ.

Далі наведемо результати проведеного детального аналізу територій 21-го з 58-ми НПП України – тих, території яких більше за 20000 га. Вибір такого переліку територій для аналізу обумовлений доцільністю фокусування на найбільших за територією об'єктах, тому що вони, як правило, мають ширший спектр функцій, більшу різноманітність природних комплексів, вищу екологічну цінність та потенційно розвинутішу рекреаційну інфраструктуру. Великі за площею НПП характеризуються більш стійкими екосистемами, здатними витримувати значні рекреаційні навантаження за умов належного управління. До того ж саме території значного просторового охоплення зазвичай слугують ключовими просторовими одиницями в межах міжнародних природоохоронних програм, таких як Смарагдова мережа, Natura 2000, Рамсарські угіддя. Це, у свою чергу, сприяє кращій співставності з глобальними підходами та практиками. Таким чином, обмеження вибірки за площею дозволяє зосередитися на найбільш репрезентативних об'єктах ПЗФ, де потенціал сталого рекреаційного розвитку найбільш вагомий як з екологічної, так і з соціально-економічної точки зору.

Аналіз основних характеристик рекреаційного потенціалу НПП України (площі, відсоток рекреаційних зон, кількість туристичних стежок та маршрутів тощо), проведений в роботі, робить певний зріз реального стану справ у діяльності НПП. Доступними для відвідування наразі є лише 13 з 21-го розглянутого

НПП – 6 з них повністю відкриті, 7 – відкриті з певними обмеженнями (через прикордонне розташування). Інші або тимчасово закриті (4 НПП), або знаходяться в окупації (4 НПП). При цьому всі розглянуті НПП мають високий рівень наявного біорізноманіття та високий міжнародний статус. Майже у всіх з них наявні унікальні історико-культурні пам'ятки та водні об'єкти, що формують додаткову атрактивність територій і визначають їхню конкурентоспроможність на ринку рекреаційних та туристичних послуг. Відсоток територій рекреаційних зон НПП дуже різний – він коливається від 1,4 до 84 %. На території обраних 21 НПП велика кількість туристичних маршрутів та стежок (в т.ч. водних) – як за кількістю, так і за протяжністю. Крім того, маршрути є привабливими як кількісно, так і якісно – оскільки вони дуже різняться за рослинністю, пейзажем та ландшафтом. Щодо кількості відвідувачів, ці дані є тільки для двох парків – Шацького НПП (200000 відвідувачів/рік) та НПП «Сколівські бескиди» (100000 відвідувачів/рік). Виходячи з цих даних та даних щодо вартості відвідування цих парків [15], було пораховано приблизний дохід від відвідувань (тільки за вхід). Для Шацького НПП це 7 млн грн/рік, для НПП «Сколівські Бескиди» – 17 млн грн/рік.

Відносно організаційної складової, зазначимо, що більшість з розглянутих НПП була заснована у 2000-і роки. Третина знаходиться в руках кількох землекористувачів, землевласників. І навіть при наявності адміністрації парку це ускладнює ефективне управління територією, контроль за використанням природних ресурсів, проведення природоохоронних заходів та розвиток рекреаційної інфраструктури. Така фрагментація прав користування обмежує спроможність парків реалізовувати цілі, визначені законом, і створює конфлікти інтересів між екологічними функціями та діяльністю інших суб'єктів. Також в ході оцінки, були проаналізовані відкриті дані щодо фінансових показників НПП України (за їх ЄДРПОУ) [16], які свідчать про те що всі вони збиткові. Збитки складали від десятків до більш ніж 1 млн.грн. І це в довоєнні роки.

Таким чином, проведений аналіз характеристик рекреаційного потенціалу НПП України дозволив окреслити основні просторові, інфраструктурні та функціональні особливості, що формують базу для туристично-рекреаційного використання цих територій. Водночас, для більш глибокого розуміння

умов і перспектив розвитку рекреації на територіях НПП доцільним є комплексне вивчення як внутрішніх сильних і слабких сторін, так і зовнішніх чинників, що впливають на функціонування цих об'єктів (таблиця 2).

Комплексний аналіз внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на рекреаційний потенціал НПП України, дозволяє зробити низку важливих висновків. Насамперед, НПП мають значну кількість природних і функціональних переваг: унікальне біорізноманіття, різноманіття ландшафтів, сезонну привабливість, наявність базових рекреаційних ресурсів та зростаючий попит на екологічний туризм серед населення. Водночас, ці переваги реалізуються лише частково через наявні внутрішні обмеження, серед яких – інфраструктурна недостатність, фрагментованість землекористування, брак фінансування, кадровий дефіцит і низький рівень промоції.

Аналіз зовнішнього середовища виявив наявність сприятливих умов для подальшого розвитку: міжнародна підтримка, зростання внутрішнього попиту, інтеграція з регіональними стратегіями розвитку та цифровізація туризму. Проте ці можливості супроводжуються серйозними загрозами, серед яких: наслідки воєнних дій, недосконалість правового регулювання, загроза перевантаження територій у разі відсутності контролю за туристичними потоками, кліматичні зміни.

Висновки. В результаті проведеного дослідження можна зробити такі тезисні висновки:

1. Природно-заповідний фонд України має значний, але недостатньо реалізований ресурсний потенціал, особливо у сфері рекреації.
2. Війна завдала суттєвих збитків ПЗФ (понад 600 млрд грн), що актуалізує потребу у його відновленні та економічному переосмисленні.

Таблиця 2

SWOT-аналіз рекреаційного потенціалу НПП України

Категорія	Характеристика
S (Strengths) Сильні сторони	– Високий природно-ландшафтний та біологічний потенціал; – Різноманіття кліматичних зон і сезонних рекреаційних можливостей; – Наявність об'єктів культурної спадщини; – Включення частини територій до міжнародних природоохоронних програм (Рамсар, Смарагдова мережа); – Розвиток екологічної освіти та візит-центрів у низці НПП; – Зростаючий інтерес до еко-туризму та внутрішнього відпочинку з метою реабілітації.
W (Weaknesses) Слабкі сторони	– Недостатній рівень інфраструктури (дорожнє покриття, житло, санітарія); – Обмежене фінансування та слабка матеріально-технічна база адміністрацій НПП; – Відсутність чіткого розмежування землекористування на багатьох територіях; – Недостатня маркетингова підтримка НПП; – Обмежені цифрові сервіси: онлайн-бронювання, мобільних додатків; – Обмежені кадри з підготовкою у сфері сталого туризму.
O (Opportunities) Можливості	– Залучення міжнародної технічної допомоги та екологічних грантів; – Післявоєнний розвиток регіонів через екологічний туризм; – Створення нових туристичних маршрутів і розширення туристичних сезонів; – Цифровізація: створення мобільних додатків, віртуальних турів (для промоції та обслуговування); – Підвищення екологічної свідомості населення; – Інтеграція з регіональними кластерами та громадами.
T (Threats) Загрози	– Воєнні дії та заміновані території; – Кліматичні зміни (посухи, зниження водності, втрати біорізноманіття); – Конкуренція з неконтрольованим масовим туризмом (курорти, пляжі); – Урбанізація, незаконне будівництво в межах охоронних зон; – Можливі конфлікти із землекористувачами; – Політична нестабільність або відсутність послідовної державної політики; – Недотримання норм природоохоронного законодавства.

Джерело: розроблено автором

3. Аналіз 21-го найбільшого НПП України показав високу природну та культурну цінність, але слабе фінансове забезпечення та нерозвинену інфраструктуру.

4. Рекреаційний потенціал ПЗТ є найбільш перспективною складовою для створення доданої вартості, розвитку екологічного туризму та інтеграції у місцеву економіку.

5. Подальші дослідження мають бути спрямовані на створення єдиної методики оцінки ресурсного потенціалу ПЗФ, системного збору статистики та адаптацію міжнародних підходів до українських умов.

Таким чином, питання оцінки потенціалу ресурсів ПЗТ є стратегічно важливим для

формування нових підходів до управління ними в умовах національного відновлення, потреб забезпечення екологічної безпеки, нарощування внутрішніх джерел економічного зростання та кліматичних змін. Для розкриття рекреаційного потенціалу НПП необхідно забезпечити баланс між охороною природи та розвитком інфраструктури, посилити інституційну спроможність адміністрацій, сприяти міжсекторальній співпраці та адаптувати міжнародні підходи до українських реалій. Отже, дослідження, представлене у статті, має прикладне значення для розроблення проектів нормативно-правових актів при формуванні стратегій розвитку ПЗТ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сегеда І. В. Методичні підходи до оцінки природних ресурсів для забезпечення раціонального використання природно-ресурсних комплексів. *Вісник Донецького національного університету. Серія В: Економіка і право*. 2013. № 2. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=cTob-AwAAAAAJ&citation_for_view=cTob-AwAAAAAJ:maZDTaKrznsC
2. Соловій І. П., Бурда Ю. А. Методологічні особливості оцінювання екосистемних послуг у лісових екосистемах у межах природоохоронних територій. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2022. Т. 32, № 3. С. 37–42. DOI: <https://doi.org/10.36930/40320306>
3. Гетьман В. І. Ландшафтне різноманіття охоронних ландшафтів: критерії оцінки. *Наукові записки. Біологія та екологія*. 2007. Вип. 67. С. 44–49. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/>
4. Руденко Л. Г., Голубцов О. Г., Чехній В. М., Маруняк Є. О., Лісовський С. А. Методологія та практика оцінювання території України для заповідання: монографія. Київ : Наукова думка, 2020. URL: <https://igu.org.ua/node/171>
5. Pisani D., Paziienza P., Perrino E.V., Caporale D., De Lucia C. The economic valuation of ecosystem services of biodiversity components in protected areas: A review for a framework of analysis for the Gargano National Park. *Sustainability*. 2021; 13(21). DOI: <https://doi.org/10.3390/su132111726>
6. Hummel C., Poursanidis D., Orenstein D., Elliott M., Adamescu M. C., Cazacu C., Ziv G., Chrysoulakis N., van der Meer J., Hummel H. Protected area management: Fusion and confusion with the ecosystem services approach. *Science of the Total Environment*. 2019; 651(Part 2):2432–2443. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2018.10.033>
7. International Union for Conservation of Nature (IUCN). URL: <https://iucn.org/>
8. Сталій розвиток природно-заповідного фонду України: виклики, міжнародна співпраця та перспективи. 09.02.2025. URL: [https://livingplanet.org.ua/novuny/staliy-rozvitok-prirodno-zapovidnogo-fondu-ukrajini-vikliki-mizhnarodna-spivpratsya-ta-perspektivi](https://livingplanet.org.ua/novyny/staliy-rozvitok-prirodno-zapovidnogo-fondu-ukrajini-vikliki-mizhnarodna-spivpratsya-ta-perspektivi)
9. Війною уражено понад 20% природоохоронних територій України. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. 06.11.2023. URL: <https://mepr.gov.ua/vijnoyu-urazhenno-ponad-20-prirodooohoronnyh-terytorij-ukrayiny>
10. Збитки заповідному фонду та біорізноманіттю України від війни становлять орієнтовно понад 600 млрд грн. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. 02.08.2024. URL: <https://mepr.gov.ua/zbytky-zapovidnomu-fondu-ta-bioriznomanittyu-ukrayiny-vid-vijny-stantovlyat-oriyentovno-ponad-600-mlrd-grn-vzhe-zaraz-potribno-napratsovuvaty-kroky-po-jogo-vidnovlennyyu>
11. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Набір даних державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. URL: https://data.gov.ua/dataset/mepr_05
12. Flyr M., Koontz L. 2023 national park visitor spending effects: Economic contributions to local communities, states, and the nation. *Science Report. NPS/SR—2024/174*. Fort Collins, Colorado: National Park Service; 2024. DOI: <https://doi.org/10.36967/2305351>
13. Mayer M., et al. The economic impact of tourism in six German national parks. *Landscape and Urban Planning*. 2010; 97(2):73–82. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2010.04.013>

14. Cairngorms National Park. Park Authority's tourism economic impact report reflects emergence of off-peak growth. 17.10.2024. URL: <https://cairngorms.co.uk/news/park-authoritys-tourism-economic-impact-report-reflects-emergence-of-off-peak-growth>
15. Портал «Природа України». Природно-заповідний фонд України. Національні природні парки. URL: <https://pzf.land.kiev.ua/pzf3.html>
16. Портал відкритих даних «Опендатабот». URL: <https://opendatabot.ua>

REFERENCES:

1. Sehed, I. V. (2013). Methodical approaches to the assessment of natural resources to ensure the rational use of natural-resource complexes. *Bulletin of Donetsk National University. Series B: Economics and Law*, 2. Retrieved from https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=cTob-AwAAAAJ&citation_for_view=cTob-AwAAAAJ:maZDTaKrznsC
2. Soloviy, I. P., & Burda, Y. A. (2022). Methodological features of ecosystem services assessment in forest ecosystems within protected areas. *Scientific Bulletin of UNFU*, 32(3), 37–42. <https://doi.org/10.36930/40320306>
3. Hetman, V. I. (2007). Landscape diversity of protected landscapes: Assessment criteria. *Scientific Notes. Biology and Ecology*, 67, 44–49. Retrieved from <https://ekmair.ukma.edu.ua/>
4. Rudenko, L. G., Holubtsov, O. G., Chekhnii, V. M., Maruniak, Ye. O., & Lisovskyi, S. A. (2020). *Methodology and practice of assessing the territory of Ukraine for conservation: Monograph*. Kyiv: Naukova Dumka. Retrieved from <https://igu.org.ua/node/171>
5. Pisani, D., Paziienza, P., Perrino, E. V., Caporale, D., & De Lucia, C. (2021). The economic valuation of ecosystem services of biodiversity components in protected areas: A review for a framework of analysis for the Gargano National Park. *Sustainability*, 13(21). <https://doi.org/10.3390/su132111726>
6. Hummel, C., Poursanidis, D., Orenstein, D., Elliott, M., Adamescu, M. C., Cazacu, C., Ziv, G., Chrysoulakis, N., van der Meer, J., & Hummel, H. (2019). Protected area management: Fusion and confusion with the ecosystem services approach. *Science of the Total Environment*, 651(Part 2), 2432–2443. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2018.10.033>
7. International Union for Conservation of Nature (IUCN). (n.d.). Retrieved from <https://iucn.org/>
8. Living Planet. (2025, February 9). Sustainable development of the nature reserve fund of Ukraine: Challenges, international cooperation and prospects. Retrieved from <https://livingplanet.org.ua/novyny/stalij-rozvitok-prirodno-zapovidnogo-fondu-ukrajini-vikliki-mizhnarodna-spivpratsya-ta-perspektivi>
9. Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine. (2023, November 6). More than 20% of Ukraine's protected areas are affected by war. Retrieved from <https://mepr.gov.ua/vijnoyu-urazhenno-ponad-20-prirodoohoronnyh-terytorij-ukrayiny>
10. Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine. (2024, August 2). Damage to the nature reserve fund and biodiversity of Ukraine from the war is estimated at over UAH 600 billion. Retrieved from <https://mepr.gov.ua/zbytky-zapovidnomu-fondu-ta-bioriznomanittyu-ukrayiny-vid-vijny-stanovlyat-oriyentovno-ponad-600-mlrd-grn-vzhe-zaraz-potribno-napratsovuuvaty-kroky-po-jogo-vidnovlennyyu>
11. Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine. (n.d.). Dataset of the state cadastre of territories and objects of the nature reserve fund of Ukraine. Retrieved from https://data.gov.ua/dataset/mepr_05
12. Flyr, M., & Koontz, L. (2024). 2023 national park visitor spending effects: Economic contributions to local communities, states, and the nation. *Science Report NPS/SR—2024/174*. National Park Service. Fort Collins, Colorado. <https://doi.org/10.36967/2305351>
13. Mayer, M., Müller, M., Woltering, M., Arnegger, J., & Job, H. (2010). The economic impact of tourism in six German national parks. *Landscape and Urban Planning*, 97(2), 73–82. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2010.04.013>
14. Cairngorms National Park Authority. (2024, October 17). Park Authority's tourism economic impact report reflects emergence of off-peak growth. Retrieved from <https://cairngorms.co.uk/news/park-authoritys-tourism-economic-impact-report-reflects-emergence-of-off-peak-growth>
15. Nature of Ukraine portal. (n.d.). Nature reserve fund of Ukraine: National natural parks. Retrieved from <https://pzf.land.kiev.ua/pzf3.html>
16. Opendatabot. (n.d.). Open data portal. Retrieved from <https://opendatabot.ua>